

תפ"ח 18575/03/11 - אוסאמה שוויקי נגד מדינת ישראל

18575-03-11 תפ"ח בקשה מס' 13	כבוד השופט יעקב צבן, סגן נשיא כבוד השופט רפי כרמל כבוד השופטת רבקה פרידמן-פלדמן	בית המשפט המחוזי בירושלים לפני:
המבקש	אוסאמה שוויקי ע"ב אוסאמה שוויקי ע"ב אוסאמה שוויקי	בעניין:
המשיבה	ע"ב אוסאמה שוויקי ע"ב אוסאמה שוויקי ע"ב אוסאמה שוויקי	נגד מדינת ישראל

החלטה

1. אוסאמה שוויקי (להלן: "המבקש") מבקש לפסוק לו פיצויים והוצאות הגנה בהתאם לסעיף 80 לחוק העונשין, תשל"ז-1977 (להלן: "חוק העונשין") בתוספת 50% על מאמץ מיוחד, בגין מעצרו מיום 8.2.2011 ועד לשחרורו ביום 20.10.2013 לאחר זיכוי בבית המשפט העליון.

בהתאם לתקנה 8 לתקנות סדר הדין הפלילי (פיצויים בשל מעצר או מאסר), תשמ"ב-1982 (להלן: "תקנות הפיצויים"), מבקש המבקש לפסוק לו פיצויים בגין מעצרו בסך של 356,932 ₪ (החלק ה-25 של השכר הממוצע במשק (9,050 ₪) - 362 ₪ X 986 ימי מעצר). כמו כן, מבקש המבקש לפסוק לו הוצאות שכר טרחה בסך של 200,000 ₪ ששולמו לסנגור פרטי בגין 22 ישיבות ודיונים בבית המשפט, בתוספת 50% וכן בתוספת מע"מ כדין; לחלופין, מבוקשות הוצאות שכר טרחה על פי תקנה 9 לתקנות הפיצויים בסך של 120,106 ₪ בתוספת ריבית והצמדה (סך של 67,857 ₪ על פי התקנות + תוספת 50% + מע"מ 18%).

רקע עובדתי

2. ביום 10.3.2011 הוגש כנגד המבקש כתב אישום לבית המשפט המחוזי בגין רצח לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין. ביום 22.04.2012 הורשע המבקש בתיק זה ברצח והושת עליו מאסר עולם. כשנה וחצי לאחר מכן, ביום 20.10.2013, ביטל בית המשפט העליון את הרשעת המבקש וזיכה אותו "מחמת הספק".

הרשעת המבקש בבית המשפט המחוזי

3. הכרעת הדין המרשיעה של בית המשפט המחוזי התבססה על עדות התביעה המרכזית והעיקרית- סוזן שוויקי, אשתו של המבקש, אשר העידה, בין היתר, כי המבקש הודה בפניה, מיוזמתו, כי נפגש עם הנרצח- סאמר (שהיה מאהב

של סוזן)- בלילה, חקר אותו, צילם אותו, הכה אותו וזרק אותו בצומת.

בית המשפט המחוזי מצא את עדותה של סוזן, כפי שניתנה בחקירות במשטרה, אמינה, זאת חרף אי התאמות וחסרונות וחרף שינוי גרסתה בעדות בבית המשפט. על פי קביעת בית המשפט המחוזי, עדותה של סוזן זכתה לתימוכין מפי עדים, לתימוכין בעלי משקל רב בראיות אובייקטיביות, והיא עומדת במבחן הפרטים הנדרשים- הן באשר להתרחשויות בשבועות ובימים שלפני הרצח והן באשר לפרטים של אותו הלילה כגון- מתי יצא הנאשם מהבית, מתי חזר, מה שמעה מפיו, הצילום של הנרצח שראתה במכשיר הטלפון של המבקש, לוח זמנים הגיוני ומתאים, מיקום, מספרי הטלפון, תיאור דו- השיח בינה ובין המבקש ובינה ובין הנרצח, ההסברים שנשמעו שם, הדם שהיה על פניו של הנרצח באוזניים ובעיניים, תיאור הנרצח ישוב כפות על הרצפה, כתם הדם שעל הקיר, תיאור תכולתו של הארנק ומיקום הגופה. כן קבע בית המשפט, כי גרסתה זוכה לתמיכה בשורה של ראיות חיצוניות- מפי עדים (עדויותיהם של סוסו (חברה של סוזן) וג'מאל (מאהב אחר של סוזן) אשר אישרו בעדותם כי מסרו לנאשם מידע על מאהב נוסף); וכן ראיות אובייקטיביות- מדעיות: דו"חות האיכון אשר נמצאו תואמים את תיאורה של סוזן את השתלשלות האירועים ולוח הזמנים של ליל הרצח, כתם הדם שנמצא על הקיר בדירה ששכר הנאשם מאמת את גרסתה של סוזן, תיאורה המדויק של ארנק הנרצח ותכולתו, הימצאותו של אזיקון בסמוך לגופה (וכתם הדם כאמור) חיזק את תיאורה של סוזן כי סאמר ישב צמוד לקיר אזוק בידיו, ונראה עם דם שיצא מהאוזניים ומהעיניים. על בסיס כל האמור, קבע בית המשפט המחוזי כי יש להרשיע את המבקש בעבירת הרצח.

זיכוי המבקש בבית המשפט העליון

4. המבקש הגיש לבית המשפט העליון ערעור כנגד הרשעתו בבית המשפט המחוזי. בית המשפט העליון קבע כי יש לבטל את הכרעת הדין המרשיעה הן משום שמכלול הראיות בתיק איננו מוכיח את אשמתו של המערער מעבר לספק סביר והן משום שמהראיות עולה כי קיים תרחיש עובדתי חלופי לפיו, יתכן והמערער הוא חף מפשע ואשר לגביו קיים לפחות ספק סביר כי המדובר בתרחיש אמת.

על בסיס ניתוח הראיות שהובאו בתיק והוצגו זה מכבר בפני בית המשפט המחוזי, קבע בית המשפט העליון כי עדותה של סוזן, כאמור העדות המרכזית בתיק עליה התבססה הרשעתו של המבקש, הינה עדות שאינה דומה כלל לעדות של עד אובייקטיבי, וקיימים טעמים כבדי משקל המעלים חשש כי היה לסוזן לכאורה מעורבות כלשהי ברצח או ידיעה עליו וכי גרסתה המפלילה לא נועדה אלא להרחיק מעליה את האשמה ולהחשיד את המערער על לא עוול בכפו- כך למשל, סוזן היא שנחשדה בתחילה בביצוע הרצח ורק ביום השלישי למעצרה מסרה לראשונה את הגרסה המפלילה; היחסים

בין סוזן לבין המערער היו מורכבים, ואין מדובר בקשר "רגיל" בין זוג נשוי ולכן הדבר מקשה על קבלת גרסתה; סוזן הגישה בשנת 2008 תלונה כוזבת למשטרה בדבר תקיפתה על ידי המערער ואף שיקרה בעניין בפני בית המשפט שדן בתיק; סוזן היתה לכאורה שותפה למעשי סחיטה ורמאות שאותם ביצע המנוח, כך שהייתה מורגלת ב- "הפלה בפח" של "אנשים תמימים"; היה לסוזן מניע לכאורי לפגוע במנוח (סאמר), נוכח נישואיו למראם, ונוכח העובדה שהחזיק בתמונות מביכות שלה; סוזן תיארה בגרסתה המפלילה אירוע שיש בו קווי דמיון לאירוע חטיפתו של ג'מאל, שאת פרטיו הכירה היטב.

יתר על כן, קבע בית המשפט העליון, כי היו סתירות מהותיות בגרסתה של סוזן, אשר יש בהן כדי לקשור אותה לביצוע הרצח- כן למשל: שיחות הטלפון שניהלה עם המנוח בימים שקדמו לרצח, מידת הכרותה עם הדירה בא-רם, והאיומים שהשמיעה לכאורה כלפי המנוח. כמו כן, סוזן היא שיזמה והיא ששוחחה עם המנוח בטלפון; סוזן הכירה את המבנה ואת תכולת הדירה בא-רם מלפני ומבפנים, ואף התייחסה אליה כאל הדירה "שלנו", קרי שלה ושל המבקש; כמו כן, סוזן איימה על המנוח והזהירה אותו כי אם לא ישיב לידיה את התמונות שברשותו- הוא יפגע. בית המשפט העליון קבע עוד כי גם ידיעותיה של סוזן על נסיבות ביצועו של הרצח מעלות ספק סביר בגרסה המפלילה שלה כלפי המבקש: לרוצחים הייתה גישה בדירה בא-רם באמצעות סוזן אשר ידעה היכן המערער החזיק את המפתחות ואשר הייתה לה נגישות אליהם. בהתאם, ידיעתה של סוזן את מיקומו המדויק של כתם דמו של המנוח נובעת ממעורבותה הלכאורית ברצח, שיחות הטלפון שהתנהלו בין הטלפון של המערער לבין הטלפון של המנוח בימים שקדמו ליום הרצח, בוצעו כולן על ידי סוזן וביזמתה, ולא הייתה למערער מעורבות בהן; ידיעותיה של סוזן ביחס לתכולת ארנקו של המנוח, לחבלות ולסימני הכפיתה של הגופה, ולמקום השלכתה; תוכן השיחות של סוזן עם בסמה (בת דודתה) ועם היבא (גיסתה) בנוגע לרצח מעיד, כי השלוש שוחחו על זהות הרוצח וכי סוזן ידעה לכאורה את זהותו- אך לא כי מדובר במבקש, הדברים מתיישבים עם עדויותיהן של בסמה ושל היבא.

בית המשפט העליון הוסיף, כי מראיות אלה עולה כי קיים תרחיש עובדתי חלופי לזה שתארה התביעה, לפיו, מי שרצח את המנוח הם אנשים אחרים, במעורבות לכאורית מצידה של סוזן. על פי תרחיש זה קיימת אפוא אפשרות כי סוזן ואחרים, אשר נראה כי להם או לחלקם, זיקה כלשהי אל הרשות הפלסטינית. התרחיש מתיישב עם האיומים שקיבל המנוח, אשר הועברו אליו דרך סוזן, לפיהם גורמים ברשות הפלסטינית מבקשים לפגוע בו, נוכח החזקתו בתמונות העלולות להביך אותם.

לאור האמור, ביטל בית המשפט העליון את הכרעת בית המשפט והמבקש זוכה מעבירת הרצח מחמת הספק. מכאן

5. לטענתבא-כוחהמבקש, מתקיימות העילות לפסוק למבקש פיצויים על פי סעיף 80 לחוק העונשין, ומאחר שהליך זה מוגדר בתקנות גם כהליך אזרחי, די בכך שהמבקש יוכיח עילותיו לפי מאזן ההסתברויות. עילת חוסר יסוד לאשמה מתקיימת, שכן, בפסק הדין בו זוכה המבקש, קבע בית המשפט העליון, בהתבססו על ראיות שהיו קיימות בתיק החקירה עוד לפני הגשת כתב האישום, כי אין לשלול את האפשרות (הסבירה אך לא ההכרחית) כי אשתו של המבקש, סוזן, ביצעה את הרצח לבדה או עם אחרים והעלילה על המבקש. לפיכך, בנסיבות אלו, ניתן היה להגיע למסקנת "הספק" על ידי עיון מושכל וסביר בחומר הראיות עוד לפני הגשת כתב האישום ולא היה יסוד להאשמת מבקש מלכתחילה.

העילה לפיה, ישנן "נסיבות אחרות המצדיקות" מתן הוצאות הגנה ופיצויים מתקיימת אף היא. על פי טענת בא-כוח המבקש, משנמצא המבקש זכאי בבית המשפט העליון, ברי כי עצם אישומו ובעיקר הרשעתו בעבירת רצח גרמו לו עיוות דין וסבל נפשי גדול מאד כמי שחף מפשע ונידון למאסר עולם. כמו כן, המבקש נעצר ביום 8.02.2011 ומאז אותו יום ועד ליום זיכויו בבית המשפט העליון ביום 20.10.2013, דהיינו- במשך כשנתיים ושמונה חודשים- היה אסיר בין כתלי הכלא, על כל הסבל המשתמע מכך. לבד מאבדן זכות היסוד לחירות, איבד המבקש את זכות הקניין והזכות להתפרנס, הפסיד מאות ימי עבודה, הופרד ממשפחתו, איבד את שמו הטוב ולאחר הרשעתו המשיך לשהות בבית הסוהר כשהפחד התהומי ממאסר עולם- שהתברר בדיעבד כשגוי- הטריף את דעתו ומנוחתו. בא-כוח המבקש הוסיף, כי לאחר הרשעתו של המבקש נכנס המבקש להלם ומרה שחורה, ופתח בשביתת רעב שנמשכה כארבעה חודשים והעמידה אותו בסכנת מוות. שביתת הרעב אף השפיעה על מצבו הבריאותי באופן שבו נפגעה מערכת העיכול של המבקש (צורפו מסמכים רפואיים במהלך הדיון מיום 5.02.2014). בא-כוח המבקש טען עוד, כי התנהלותה הקלוקלת של החקירה, באופן שבו השוטרים שהיו ממונים על החקירה ננעלו על הגרסה המפלילה את המבקש ולא עשו כל שלא ידם כדי להגיע לחקר האמת, עודדו את סוזן להפליל את המבקש ולא טרחו לבדוק בצורה ממצה את מצבה הנפשי של סוזן, וכן, לא ניסו לקבל את חומר החקירה שכבר נאסף קודם לכן על ידי חוקרי הרשות הפלסטינית, מצדיקה אף היא מתן פיצויים למבקש.

6. לטענתהמשיבה, מטרתו העיקרית של סעיף 80 לחוק העונשין היא לאזן בין הפגיעה בזכויותיו של מי שזוכה בדיון הפלילי, אשר נגרמה עקב הרשעתו ובשל שהותו במעצר, לבין האינטרס הציבורי הקיים בהעמדתם של עבריינים לדיון מבלי ליצור הרתעת יתר של רשויות האכיפה. לגופה של הבקשה- טענה המשיבה, כי הוראת סעיף 80 אינה קובעת פיצוי

כללי שיחול בכל מקרה של זיכוי. זיכוי כשלעצמו אינו עילה מספקת לחיוב המדינה בתשלום פיצוי, ועל מנת שבית המשפט ימצא לנכון לחייב את המדינה לשלם פיצויים למי שהיה נאשם במשפט הפלילי ולשפותו בגין הוצאות שהיו לו במשפט, צריכים להתקיים שני תנאים (מצטברים) המנויים בסעיף 80: האחד, כי פלוני עמד לדין פלילי ויצא זכאי בדינו. השני, "שלא היה יסוד להאשמה" ולחלופין, קיומן של "נסיבות אחרות המצדיקות זאת". אשר לתנאי הראשון טענה המשיבה, כי אין חולק כי מתקיים תנאי זה וכי המבקש זוכה בערכאת הערעור בבית המשפט העליון מחמת הספק. יחד עם זאת, טענה, כי לא התקיימה אף אחת מהחלופות של התנאי השני-

לא מתקיימת החלופה הראשונה לפיה הייתה עילת העדר יסוד לאשמה, שכן לאחר שמיעת הראיות בתיק, נקבע בבית משפט המחוזי, כי הוכחה מעבר לכל ספק סביר אשמתו של המבקש במיוחס לו, (כמו כן נקבע בבית המשפט העליון- בבש"פ 6174/11- כי קיימת תשתית ראייתית בעלת פוטנציאל הרשעה כנדרש לצורך המשך מעצרו של המבקש). בנוסף, המותב שבסופו של יום זיכה את המבקש בבית המשפט העליון היות וחומר הראיות מעלה ספק סביר באשמת המבקש, עשה כן תוך מתן דגש לכך שהכרעת הדין של בית המשפט המחוזי לא עמדה על בלימה. קרי, טענות המבקש ביחס לאמיתות הראיות ולהיעדר יסוד סביר לאשמה נבחנו על ידי שתי ערכאות שיפוטיות ונדחו. לפיכך, מדברים אלו עולה כי בפני המשיבה הייתה תשתית ראייתית לכאורית מספיקה לצורך הגשת כתב אישום וכן היה בתשתית זו כדי לבסס את אשמתו של המבקש מעבר לכל ספק סביר (וכך גם נקבע בבית המשפט המחוזי). ההחלטה על כתב האישום כנגד המבקש התקבלה על סמך בחינה אובייקטיבית של מכלול הראיות שהיו בידי המשיבה בטרם הגשת כתב האישום וגם טרם גיבושו. יתרה מכך, על פי הפסיקה, בסופו של יום לא ניתן לקבוע כי "תובע סביר" היה נמנע מהגשת כתב האישום בתיק שבנדון, ועל כן לא ניתן לקבוע בדיעבד, שבזמן אמת לא היה מקום או בסיס להגשת כתב האישום וניהול ההליך.

לא מתקיימת החלופה השנייה לפיה, קיימות נסיבות אחרות המצדיקות פיצוי- מאחר שמדובר בעילה שיורית, היא מצריכה בחינת מכלול נסיבות העניין, שהן על פי הפסיקה, נסיבות כלל ההליך, מקרים בהם אמנם היה יסוד לאשמה ובכל זאת קיימות נסיבות אחרות המצדיקות תשלום הוצאות ופיצוי; נסיבות אישיות של המבקש; או אופי הזיכוי של המבקש. ראשית, מפסק הדין שבערעור עולה כי קיים תרחיש חלופי לתרחיש שהציגה התביעה בפני בית המשפט המחוזי, לפיו, סוזן היא שביצעה את העבירה שיוחסה למבקש. עם זאת, ערכאת הערעור התייחסה לתרחיש זה בהסתייגות וכמטיל ספק בגרסת המאשימה, אך אינו קובע מסמרות בעניין. משכך, אין בהצגת התרחיש החלופי האפשרי כדי להוות נסיבות אחרות המצדיקות פיצוי. אשר לטענות המבקש ביחס למחדלי החקירה וחוסר שת"פ עם חקירת הרשות הפלסטינית, הרי שאין בטענה זו משקל רב בהקשר דנן, שכן עצם פיתוח כיוון חקירה מסוים מבין מספר כיוונים משוערים אינו עולה כדי מחדל בחקירה. נוכח גרסת אשת המבקש והחיזוקים שנמצאו לה בעת החקירה, כמו גם

העובדה שהיה ביטוי למעורבות גורמי רש"פ במערכת היחסים הרלוונטית לתיק (העד ג'מאל, העד ג'אלאל, העדה סוהיר), סביר היה להתמקד בבירור החשד לפיו המבקש הוא מבצע העבירה או למצער מעורב עם אחרים בביצוע המעשה. שנית, באשר לאופי זיכוי של המבקש, בפסק דינה של השופטת דורנר בע"פ 4466/98 דבש נ' מ"י, פ"ד נו (3) 73 (2002), נעשתה הבחנה לעניין קביעת פיצויים בין סוג הזיכוי של הנאשם, מאחר שהמבקש הורשע לאחר שמיעת הראיות על ידי בית המשפט המחוזי וזוכה על ידי ערכאת הערעור מחמת ספק, הרי שזיכוי אינו זיכוי מוחלט (וערכאת הערעור שיתפה בפסק הדין בלבטיה הרבים ביחס לתיק) ועל כן המבקש אינו זכאי לפיצויים. שלישית, אשר לנסיבותיו האישיות של המבקש, פיצוי ושיפוי בגינן ימסרו במקרה שבו בשל ההליך הפלילי נפגע התא המשפחתי של הנאשם, נגרם לנאשם נזק כלכלי או נפגעה בריאותו. נזקים חברתיים ועוגמת נפש הם מנת חלקו של כל מי שעומד לדין פלילי ולמי שמורשע ביתר שאת; ברם, אין בכך כדי להוות נסיבה המצדיקה פיצוי, שכן, יש להניח כי במקרים כאלה או אחרים ימצא בית המשפט לנכון לזכות נאשם לאחר שמיעת ראיות, בניגוד לעמדת המאשימה, גם אם עקב ההליך כולו נגרמו לנאשם נזקים באופן אישי. המשיבה הוסיפה, כי היא אינה מקלה ראש בעצם שהותו של המבקש במעצר ארוך, ובקושי עימו התמודד במהלך ההליך המשפטי, אך, הפגיעות שפירט בא-כוח המבקש הן תוצאה של ניהול הליכים פלילים שמעת לעת מסתיימים בזיכוי ובניגוד לעמדת המאשימה, והינן בגדר "רע הכרחי". איזון נכון בין הפגיעה בנאשמים שזוכו לבין האינטרס החיוני שלא להרתיע ולא להצר את רגלי גורמי האכיפה, מחייב לצמצם את החלתה של חלופה זו כעילה לפיצוי מכוח סעיף 80 רק לנסיבות חריגות ומיוחדות, נסיבות שלא התקיימו במקרה דנן.

דיון

7. הוראת סעיף 80 לחוק העונשין, אשר מכוחה מבקש המבקש סעד, קובעת כדלקמן-

"משפט שנפתח שלא על דרך קובלנה וראה בית המשפט שלא היה יסוד לאשמה, או שראה נסיבות אחרות המצדיקות זאת, רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לנאשם הוצאות הכנתו...בשל האשמה שממנה זוכה.."

הסעיף מסדיר את הזכות לבקש פיצוי בגין מעצר ושיפוי בגין הוצאות הגנה, רק מקום בו נאשם זוכה בדינו או שבוטל כתב אישום שהוגש נגדו לפי סעיף 94(ב) לחסד"פ, ובהתקיים אחת משתי עילות: האחת, לא היה יסוד לאשמתו; השנייה, מתקיימות נסיבות אחרות המצדיקות את מתן הפיצוי. יחד עם זאת, גם בהתקיים אחת משתי העילות פסיקת הפיצוי מסורה לשיקול דעתו של בית המשפט (להרחבה, ראו: ע"פ 4466/98 דבש, ע"פ 303/02 חמדאן נ' מ"י, פ"ד נז(2) 550 (2003)). בפסיקה הוגדר, כי בשיקול דעתו של בית המשפט יובא בחשבון מחד, הנזק שנגרם לנאשם בעקבות ההליך הפלילי שנכפה עליו, הפגיעה בזכויות היסוד של הפרט, ובכלל זה בכבוד האדם וחירותו והפגיעה בקניינו של

עמוד 6

הנאשם, אשר נשא במימון הגנה ונפגעה השתכרותו בעת שהותו במעצר. מאידך, יובא בחשבון האינטרס הציבורי המשמעותי באכיפת החוק, ובכלל זה מניעת הרתעת המדינה מניהול הליכים פליליים ראויים רק מחמת החשש לזיכוי. על בית המשפט להימנע מקביעת כלל של פיצוי גורף אשר יכביד על הקופה הציבורית (ר': ע"פ 5923/07 שתיאווני נ' מדינת ישראל (נבו) (2009); רע"פ 4121/09 עו"ד רותם שגיא נ' מדינת ישראל (נבו) (2011)).

8. גבולותיה של עילת "לא היה יסוד לאשמה" גודרו בנוסחה קבועה והיא נחשבת מתוחמת וצרה ביותר, אשר על הטוען לקיומה להוכיח כי מדובר ב"מצב קיצוני של אי סבירות בולטת" (ר': ע"פ 5097/10 גל (אשר) בוגנים נ' מדינת ישראל (נבו) (2012); ע"פ 4466/98 דבש, לעיל בע"מ 106). גישה זו נגזרת מהתייחסות הפסיקה לשיקול דעת רשויות התביעה להערכת חומר הראיות שבידם כשיקול דעת רחב (ר': בג"ץ 2534/97 יהב נ' פרקליטות המדינה, פ"ד נא(3) 1). הלכה היא, כי שיקול דעת התביעה יבחן על פי מבחן אובייקטיבי בשלב הגשת כתב האישום ולא בדיעבד, לאחר הברור המשפטי וההתפתחויות הראייתיות במהלכו. היינו, על בית המשפט להעריך את התשתית העובדתית הלכאורית מנקודת מבט של "התובע הסביר ו"הסיכוי הסביר להרשעה"; לשון אחר-

"על מנת להיכנס לקטגוריה של העילה הראשונה המצדיקה פיצוי והחזר הוצאות, יש צורך להוכיח כי כתב האישום הוגש מבלי שהיה לו בסיס כלשהו, או שהיסוד לאשמה היה רעוע ביותר...מדובר איפוא בסיטואציות חריגות של זדון, חוסר תום לב, רשלנות חמורה ביותר, או אי סבירות מהותית ובולטת...בהכרעו בנושא זה - בית המשפט יתן דעתו לכלל הנסיבות, לרבות אלו הנוגעות: לחקירה, להתנהלות התביעה ולהליך המשפטי עצמו. בית המשפט יתחשב בהקשר לקיומה של העילה האמורה, גם באופן זיכוי של המבקש במשפט, לשלב בו זוכה ולהנמקות שניתנו בהחלטות לעצור את הנאשם עד תום ההליכים נגדו ובהארכות המעצר שניתנו לגביו. מטבע הדברים התממשות עילה זו צפויה להיות נדיר (לפחות יש לקוות שאכן זה הוא המצב)". (ע"פ 5097/10 בוגנים, לעיל פסקה 18).

(ר' גם: ע"פ 5923/07 שתיאווני, לעיל; ע"פ 6137/05 שלומוב נ' מדינת ישראל (נבו) (2007)).

לעניין זה עוד נפסק, כי "אם יכלה התביעה הכללית מלכתחילה לבדוק את גרסת הנאשם בדבר חפותו, שהתאמתה לאחר מכן, והיא לא עשתה את הדבר, כי אז אין יסוד לאשמה" (ע"פ 292/78 שמואל גבאי נ' מדינת ישראל, פ"ד לג (1) 36, פסקה 7). כן נקבע, כי התרשלות המשטרה בחקירה עשויה לבסס טענה כי לא היה "יסוד לאשמה", וגם עניין זה נבדק על-פי הנתונים שהיו בידי התביעה עובר להגשת כתב האישום. "השאלה הינה אם על יסוד חומר זה, החקירה שנערכה היתה רשלנית, באופן שחקירה אחרת אותה ניתן היה לערוך באופן סביר היתה מצמיחה חומר חקירה אשר יש

בו כדי לשכנע תובע סביר - המעיין במכלול החומר - כי לא קיימת ציפיה כי יש בחומר הראיות לכאורה שבידו, בסיס להרשעת הנאשם" (ע"פ 1767/94 חגי יוסף ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד נג (1) 505, פסקה 23).

9. בענייננו, כתב האישום כנגד המבקש הוגש על בסיס תשתית ראייתית ענפה- ראיות, עדויות רבות, חקירה נרחבת ומעמיקה- אשר הובילה בסופו של דבר להרשעת המבקש בעבירת רצח בבית משפט זה. בבית המשפט המחוזי (השופט אפעל גבאי, מ"ת 18596-03-11) נקבע, עם הגשת כתב האישום, כי קיימת תשתית ראייתית מספקת כדי לעצור את המבקש עד לתום ההליכים ובית המשפט העליון (השופט רובינשטיין בבש"פ 6174/11) לא התערב בהחלטה זו. בפסק הדין שבערעור, ניתח בית המשפט העליון את הראיות שעל בסיסן הרשיע בית המשפט המחוזי את המבקש וקבע כי יש לזכותו, וזאת מחמת הספק, תוך שהובהר הקושי הרב בקביעה זו. משכך, טענות המבקש לפיהן לא היה יסוד לאשמה נדחות. אמנם בסופו של יום זוכה המבקש מעבירת הרצח, ברם, על פי הראיות היה יסוד לאשמה ולא ניתן לומר כי בדיעבד, התובע הסביר לא היה רואה יסוד להגשת כתב האישום. כמו כן, אין ממש בטענות המבקש בדבר התנהלות קלוקלת של חקירת המשטרה, כי ננעלה על גרסה מפלילה כנגד המבקש וכן כי עודדה את סוזן להפלילו; ולאור התשתית הראייתית הנרחבת בתיק שהושגה על ידי חקירת המשטרה, הרי שאין מדובר ב"מצב קיצוני של אי סבירות בולטת". יתר על כן, העובדה כי היה תרחיש חלופי אפשרי, אשר יש בו כדי להטיל ספק בהרשעה בפליליים, כפי שקבע בית המשפט העליון, אינה מעידה כי ניתן לקבוע במידת וודאות מספקת כי אכן מדובר בתרחיש אמת והדבר אינו עולה כדי התרשלות המשטרה או רשויות התביעה, המקימה עילת פיצוי על פי החלופה של העדר יסוד לאשמה.

10. העילה השנייה- "נסיבות אחרות המצדיקות" פיצוי- היא עילת מסגרת אשר פורשה בפסיקה כאמת מידה "עמומה, המותירה מתחם שיקול דעת רחב לערכאה הדיונית, גם מקום בו נמצא כי לא היה בסיס להאשמה" (ע"פ 1986/11 פלוני, לעיל, פסקה 10 לפסק הדין). בגדרי עילה זו נכללו שלושה סוגים של נסיבות: האחד, הליכי המשפט עצמם; השני, אופי וטיב הזיכוי של הנאשם; השלישי, נסיבותיו האישיות של הנאשם החיצוניות למשפט (ע"פ 5923/07 שתיאווי, פסקה 18 לפסק הדין). בפסק הדין דבש, לעיל, נאמר לעניין נסיבות הליכי המשפט, כי -

"נסיבות המצדיקות- או שאינן מצדיקות- תשלום שיפוי ופיצוי הן נסיבות המשפט ונסיבות סמוכות למשפט. בדברינו למעלה...עמדנו על נסיבות שלענין, ובניהן: המדינה התרשלה או פעלה שלא- כהלכה בחקירה, בהעמדה לדין או בניהול המשפט; הנאשם נשא בנזקים- של-ממש וכו'. על דרך הכלל נחלקות נסיבות אלו לשלושה סוגים: נסיבות שעניינן הליכי-משפט בכללם; אופי זיכויו של הנאשם; ונסיבותיו האישיות של הנאשם (נסיבות חיצוניות למשפט). במקרים מתאימים ראוי גם לשלול או להפחית פיצוי או שיפוי, למשל: נאשם שהביא על עצמו, במעשים או בהתבטאויות, את כתב- האישום

שהוגש נגדו כגון בהטעיית רשויות החקירה..." (שם, פסקה 64).

בשאלת "אופי זיכוי של הנאשם" נפסק על דעת רוב השופטים-

"לא אמרנו- אף לא נאמר- כי זיכוי טכני או זיכוי מן הספק יביאו בהכרח לשלילת שיפוי או פיצוי מנאשם, אך בה-בעת גם לא נאמר כי זיכוי 'מוחלט' יביא מעצמו לפסיקת שיפוי או פיצוי. כל שאומרים אנו אלא זה, שטיב הזיכוי- כל זיכוי, ונסיבות הזיכוי- כל הנסיבות; גם הזיכוי גם הנסיבות שיקולים שלעניין הם לבחינתו של בית-המשפט אם יורה או אם לא יורה על תשלום פיצוי או על שיפוי.." (שם, פסקה 57).

ועל פי דעת השופט דורנר-

"..... אמת-המידה הראויה לתשלום של הוצאות משפט ופיצויים לנאשמים שזכו בדין היא סוג הזיכוי- אם מן הספק הוא, או מוחלט. זיכוי מוחלט, שיקנה לפי אמת- מידה זאת זכות לתשלום, הינו בין שמלכתחילה לא היה יסוד להגשת כתב- האישום, ובין שבדיעבד התברר כי כך המצב" (שם, ע"מ 131).

11. בפסק הדין בעניין פלוני- ע"פ 1442/12 פלוני נ' מדינת ישראל (נבו)(2013), בע"מ 6-7 לפסק הדין- מנו את השיקולים אשר יש לשקול בגדר עילה זו -

"על רקע הלכות אלה, נמנה ונעמיד נגד עיננו את השיקולים השונים הצריכים לענייננו, מעין רשימה של "בעד ונגד".
כנגד פסיקת פיצוי: המערער זוכה מחמת הספק; המערער היה נתון במעצר תקופה של כחודש ושבע בלבד לעומת מקרים אחרים בהם השהייה במעצר הייתה ארוכה בהרבה ואף עלתה על תשעה חודשים (ראו בעניין בוגנים שם שהה הנאשם במעצר משך שנה ו-11 חודש); לא נפל דופי בהתנהלות המשטרה או התביעה.
בעד פסיקת פיצוי: כתב האישום ייחס למערער מעשים חמורים ביותר ודינו נגזר ל-12 שנות מאסר; המערער לא שמר על זכות השתיקה, התייצב לשיבות שנקבעו, לא שיבש הליכי חקירה או משפט והמשפט נתארך כחמש שנים שלא בעטיו; למערער אין עבר פלילי ועד להגשת כתב האישום ניהל אורח חיים נורמטיבי וההליך גרם לו ולמשפחתו סבל".

12. בשים לב להלכה הפסוקה, בחינת השיקולים הרלוונטיים לעניינו- מחד, הפגיעה המהותית שנגרמה למבקש

מחמת התמודדותו עם ההליך הפלילי, ובכלל זה שהותו הארוכה במעצר, ובשים לב לעיקרון השבת המצב לקדמותו; ומאידך, החשש כי בחיוב המדינה בפיצויים יביא הדבר להרתעת יתר ולפגיעה באכיפת החוק- מעלה, כי קיימות נסיבות המצדיקות קבלת הבקשה לפיצויים בחלקה וזיכוי המבקש בחלק מהוצאות הגנתו ומהפיצויים שעתר להם.

אשר לנסיבות הליכי המשפט בכללם, והטענות לעניין מחדליה של המשיבה והתרשלות המשטרה בחקירה, כבר הובהר, כי לא עולה מהחומר כי המשטרה התרשלה, או כי התביעה התרשלה בהגשת כתב האישום או כי הייתה אמורה לדעת מראש על תוצאת הזיכוי.

אשר לאופי זיכוי של המבקש, הרי שאף כי בית המשפט העליון זיכה את המבקש מחמת הספק, הרי שמנימוקיו עולה שבפועל מצא כי עדותה של סוזן, העדה המרכזית מטעם התביעה, היא עדות מפלילה שלגביה קיימים סימני שאלה רבים עד כי מעלה אפשרות לתרחיש חלופי לביצוע הרצח של המנוח. יחד עם זאת, ציין בית המשפט העליון כי "אין מדובר בקביעה לפיה סוזן אכן מעורבת ברצח המנוח, אלא רק בהערכה של מידת סבירותו של תרחיש עובדתי חלופי, תחת התרחיש המרשיע, המתואר בכתב האישום, שהוגש כנגד המערער" (פסקה 61 לפסק הדין שבערעור). כעולה מפסק דינו של בית המשפט העליון, הרי שמדובר בזיכוי מחמת הספק; לאור זאת, נסיבות ה"ספק" במקרה זה- כפי שתוארו בפירוט בפסק הדין - מצדיקות הענקת פיצוי חלקי.

אשר לנסיבותיו האישיות של המערער - כתב האישום ייחס למבקש עבירת רצח ודינו נגזר למאסר עולם; המערער התנהל באופן נורמטיבי במהלך ההליך כולו; מעצרו, שהתברר עם זיכויו כמיותר, ארך זמן רב מאד- כשנתיים ושמונה חודשים; לכך יש להוסיף את הקלון החברתי שדבק בו עד לזיכוי, אבדן הזכות לפרנסה, ואף העובדה כי כל אותה העת הופרד ממשפחתו ומהחברה. כל אלה הם "נזקים של ממש", כדבר השופט חשין בעניין דבש, בעמ' 118, אשר בחינתם אינה מותנית בקיומו של "אשם" מצד התביעה ואשר מצדיקה פיצוי לשיטתנו במקרה דנן.

התוצאה

13. לאחר שקילת כל השיקולים המפורטים לעיל ולאור הנסיבות האמורות, דין הבקשה לפיצויים להתקבל באופן חלקי, כך שיפסק פיצוי חלקי למבקש פיצוי חלקי בגין הוצאות הגנתו במשפט בשיעור של שליש מהסכום המרבי הקבוע בתקנה 9 לתקנות הפיצויים בגין החזר הוצאות הגנה; וכן, בשיעור שליש מהסכום שהתבקש לעניין רכיב ימי המעצר על פי סעיף 8 לתקנות.

המזכירות תשלח העתק פסק הדין לבאי כוח הצדדים.

ניתנה היום, י"ט באדר א' התשע"ד, 19 בפברואר 2014, בהעדר הצדדים.

רבקה פרידמן-פלדמן,
שופטת

רפי כרמל, שופט

יעקב צבן, שופט
[סג"נ - אב"ד]